

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО

СТАНОВИЩЕ

От: *Проф. д.с.н. Максим Николаев Мизов*

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по научна специалност в УНСС на

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед №...../..... на Ректора на УНСС.

Автор на дисертационния труд: **Даниела Младенова Царева**

Тема на дисертационния труд:

Сравнителен анализ на изборните системи на България и Германия (1990-2014 г.).

Даниела Младенова Царева е зачислена със заповед № 938 от 20 април 2015 г. като редовен докторант в Катедра „Политология“ и с определен научен ръководител – проф. д-р Георги Янков.

Дисертацията е обсъдена и предложена за защита от катедра „Политология“ на 27.02.2020 г.

Предлаганият за оценяване дисертационен труд е композиран в преамбюл, три глави, заключение, библиография, приноси и приложения. Разработката е в обем от 259 с., от които 225 основен текст, останалите 34 стр. са таблици, фигури и библиография.

Структурата на разработката е логически консеквентна и не създава колизии.

Темата на дисертацията е много актуална и значима, особено в контекста на процесите на делегитимация на либералната парламентарна демокрация, много сериозната и продължителна криза на легитимността на политическите идеологии и партии, както и на ескалиращото отчуждение на все по-големи маси от политиката, нейните институти и властови инструментариуми, към които спадат и изборните системи, а и практики.

Поставените научно-изследователски цели и задачи са реално изпълнени. Правилно са формулирани, а и същевременно многостранно анализирани обектът и предметът на дисертационното проучване. Основната теза на дисертацията е солидно защитена, като съдържанието на текста на труда е релевантно на заявеното съдържание.

Етимологическите уточнения на основните термини, използвани в дисертационния труд, са необходими и коректно представят както историческата еволюция на категориалния апарат, използван в проблемната сфера за изборните системи и технологии, така и необходимата семантика и лексика, които са потребни, за да се афишират и добре аргументират творческите замисли, намерения, а също и посланията на докторанта.

Дефинитивността на изборните функции е коректна и достатъчна, за да разкрие техния – исторически, но и актуален – потенциал в сравняваните две общества/системи.

Използвана научна литература на три – български, английски и немски – езика, включваща 155 заглавия на латиница и 103 на български, демонстрира много добрата информираност на дисертанта. Използваните библиографски източници са съотносими към проблемно-тематичните блокове, композиращи дисертационния труд. Те представят както „класически“ заглавия, така също и най-съвременни издания по анализирания тема.

Осъщественият много сериозен теоретичен анализ има солидни изследователски и практико-приложни измерения и значения. Трудът може/следва да се използва както за строго научни, така и за политико-практически цели в различни сфери и равнища на държавното управление, но и от специализираните отдели на политическите партии.

Позитивна оценка заслужава и опитът на автора на оценявания дисертационен труд да представи реалистична картина за генеалогията и феноменологията на изборните системи в Германия и на тяхното историческо и политическо влияние върху тези, които са присъщи на България в изследвания от автора исторически (и не само) период. Пионерският опит за такова детайлно и сравнително изследване заслужава адмирации.

Представянето, а и анализът на различни изборителни системи в компаративния дискурс на дисертацията са релевантни на заложените авторски намерения и послания.

Ограниченията, които докторантът автономно си налага в творческия процес, са необходими и коректно изразяват неговите изследователски намерения, но и решения. Още повече, защото предизвикателствата, а и опасностите несъмнено са твърде големи, като се има предвид разработеността и мащабната публикационна база по въпросите за изборите и свързаните с тях системи, пък и относно особеностите на техните употреби.

Като несъмнен плюс трябва да се отбележи интердисциплинарният подход, както и ефективното използване на различни изследователски методи и подходи. Демонстрираната методология на изследването предполага доста задълбочен и многостранен анализ на генеалогията, естеството, спецификата и феноменологията на изборните системи в контекста на един, много динамичен и сложен четвърт век. Обективно, критично и достоверно са показани както плюсовете, така и минусите на сравняваните феномени.

Визиранията в автореферата приноси моменти на дисертационния труд могат да се оценят като адекватни и реално съответстващи на формулираните цели и задачи, както и на фактически постигнатите резултати при извършеното научно проучване.

По отношение на публикациите по темата, държа специално да отбележа, че към визиранията в автореферата две статии има и още една, този път студия, която е приета за печат и ще излезе в брой № 4 на електронното списание „Политически хоризонти“. Освен това, лично аз смятам, че дисертацията трябва да бъде публикувана като монографично издание, първо, защото не бива да остане в гробницата на архивите за дисертационни разработки и обвита там с воалите на мълчанието и незримостта, и, второ, тъй като има реални потребности от такива аналитични и практически стойностни, а и полезни творчески интервенции и интерпретации по въпросната тема.

Добро впечатление правят прецизността и коректността на композиране на автореферата, в който липсват каквито и да са опити за представяне на нещо, което реално не съществува в текста на дисертационния труд. С оглед на оценяваните текстове в отделните глави на труда, дори мога да предположа, че Д. Царева е била в някои моменти пред сериозен избор относно това какво да вкара, и какво да остави извън автореферата. Определено може да се твърди, че съдържанието на автореферата съответства напълно на заложеното в повествованието в отделните глави, параграфи на дисертацията.

Би могло да се препоръча, при евентуално публикуване на дисертацията, едно много по-задълбочено и по-комплексно представяне, тълкуване и интерпретиране на връзките и зависимостите между изборните системи и съвременните причини за кризата на легитимността, най-вече в контекста на постмодерната рефлексивност и култура.

Като пропуск оценявам липсата на анализ на изследваните феномени в контекста на ескалиращата роля в нашата съвременност на разнородните и многолики политически и други суб- или контра-култури, в т.ч. и особено контра-демократичните опции и технологии, които са разработени най-сполучливо от П. Розанвалон и не само от него.

Сондажите в мотивационните пластове на гражданите относно интереса им да се използват техники от типа на жребия също не са достатъчно дълбинни и продуктивни.

Солидаризирайки се с депозирания анализ на тезата на Давид ван Рейбрук, акцентираща върху умората от демокрацията, се питам защо авторските идеи на докторанта не са още по-стабилно развити и бронирани чрез доста популярните в нашето

време и научна култура опции на авторитетни западни учени, слагащи ударението върху дефинирането на историческата ни епоха като ера на пустотата, на ценностния вакуум, на прокуждането или на публичното ексукутиране на социалното, и т.н. Експлоатирането на такива идеи, а и публикации безспорно би повдигнало още повече равнището на оценките, които заслужава представеният за оценяване дисертационен материал. В този аспект липсата на имена, като Бурдийо, Бодрийар, Лаш и др. под., е озадачаваща.

Очаквано и добре изпълнено е адресирането на изследователското внимание най-вече към политологическа и правно-политически литература относно дефинирането на същността и спецификата на изборните системи. Мисля обаче, че работата би спечелила още повече, ако в нея имаше и постановки за социокултурната генеалогия и дефинитивност на изборните системи и на производността им от културните традиции, от цивилизационните пейзажи или аури, в които те добре се развиват, или се потискат. Още повече, че изборните системи не са единствено системи от правила, облечени, както пише авторът, в нормативни документи, но и своеобразна публична – директна, или завоалирана – демонстрация на различни ценностни комплекси, обществени традиции.

Определено смятам, че демонстрираната критичност към инструментализацията и, още по-точно казано, злоупотребите с изборните системи, е можела да бъде още по-голяма в сравнение с политкоректния стил, който е спазван, по-разностранна, но и по-солидно аргументирана с оглед на изобилието на казуси в този контекст в реалната обществено-историческа и политико-изборна практика както в Германия, така в България.

Проблемно-тематичният блок за електронното гласуване е изцяло ангажиран с изследване на политико-технологичните аспекти на неговото практическо използване, което има резон, но, същевременно, би било още по-добре, ако депозираните идеи и аргументи биха били подкрепени с допълнителен анализ и интерпретация на редица други, не по-маловажни ракурси или измерения на употребите им в публичния живот, отнасящи се косвено до политическата менталност и активност на гласоподавателите, но органично свързани с новите екзистенциални опции и всекидневни феноменологии. В този контекст определено липсват културно-антропологическият, социологическият, психологическият и пр. аспекти на изборните феноменологии както на обществено, така на групово/общностно или най-вече на персонално равнище в съвременния живот. Тяхното присъствие би обусловило допълнителна „принадена стойност“ на анализите. Изобщо отсъствието на директно и по-цялостно изследване на въпросите за специфичната еволюция на политическите менталитети и маниери в съвременните (постмодерни исторически, политически, икономически и социокултурна) реалности „бие на очи“. Акцентирам на това, защото парадигмата за рационалния избирател отдавна е развенчана, практически многостранно оборена, а дисертацията оставя дискретните впечатления, че гласоподавателите в сравняваните две страни като че ли са от подобен тип, докато емотивните мотивационни биографии изобщо не присъстват като важен проблем

Позитивна оценка несъмнено заслужава и стилистичният дизайн на дисертационният труд, който облекчава и улеснява запознанството на читателя с идеите в него.

Имайки предвид сериозното отношение на докторанта към изследователския ангажимент, отговорността и прилежността, които демонстрира при изпълнение на поставените цели и задачи, а и солидните резултати, постигнати в творческите интервенции в една обемна, но и сложна проблемно-тематична сфера, считам, че *Даниела Царева* заслужва да ѝ бъде присъдена образователната и научна степен *доктор по политология*. Призовавам и членовете на журито да подкрепят този избор, защото той е

обективен и справедлив с оглед на показаното в оценяваната дисертационна разработка.

София, 19.05.2020 г.

Подпис:

/Максим Мизов/